

TRAJNOSTNI RAZVOJ IN NJEGOVA NADGRADNJA GLEDE NA PROBLEME SODOBNE DRUŽBE V PROSTORU

DAVORIN ŽNIDARIČ

Dobovec 20, 1423 Dobovec, Slovenija, e-pošta: davorinznidaric@gmail.com.

Povzetek Trajnostni razvoj, oziroma diskurz, je trenutno še vedno prevladujoči okoljski diskurz v mednarodnih in lokalnih okoljih, ki je bil zaradi številnih družbenih, še posebej pa okoljskih problemov in njihovih posledic, oblikovan na pobudo tako imenovane Brundtlandine komisije sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja. V osnovi je predstavljal prvi globalni odziv kritične, širše javnosti, zaradi naraščajočih potreb vse številčnejšega prebivalstva, obremenitev v prostoru in pomanjkanja okoljske zavesti, ki so se odražale v vse večjih posledicah na živo in neživo naravo ter še posebej na človeka. Ideja trajnostnega diskurza je sicer predstavljala začetek pozitivne smeri v reševanju okoljskih problemov, vendar je v praksi še vedno premalo uveljavljena in globalno učinkovito sprejeta okoljska paradigma, katere delovanje se velikokrat razvija zgolj na teoretični ravni. Prav zaradi pomanjkanja poenotenja konceptov, predvsem pa praktičnih, učinkovitih in uresničljivih konceptov v prostoru, je potrebna nadgradnja trajnostnega diskurza, ki bo upoštevala sodobne trende ter trenutne prostorske in naravne danosti in omejitve.

Ključne besede:

trajnostni razvoj, okoljski problemi, samoobnovitvene sposobnosti narave, nadgradnja diskurza, omejitve.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ITS UPGRADE ACCORDING TO THE PROBLEMS OF MODERN SOCIETY IN SPACE

DAVORIN ŽNIDARIČ

Dobovec 20, 1423 Dobovec, Slovenija, e-pošta: davorinznidaric@gmail.com.

Abstract Sustainable development, or discourse, is currently still the dominant environmental discourse in international and local environments, which was formed on the initiative of the so-called Brundtland Commission in the mid-1980s due to many social problems, especially environmental problems and their consequences. It basically represented the first global response from a critical, wider public, due to the growing needs of an ever-growing population, spatial pressures and lack of environmental awareness, reflected in increasing consequences for living and non-living nature and especially for humans. The idea of sustainable discourse represented the beginning of a positive direction in solving environmental problems, but in practice the environmental paradigm is still insufficiently established and globally effectively accepted, the operation of which often develops only on a theoretical level. Due to the lack and unification of concepts, but above all practical, efficient and feasible concepts in space, it is necessary to upgrade sustainable discourse, which will take into account modern trends and current spatial and natural conditions and limitations.

Keywords:
sustainable
development,
environmental
problems,
nature's
self –
renewal
abilities,
discourse
upgrading,
limitations.

1 Trajnostni razvoj skozi čas

Trajnostni razvoj predstavlja prevladujoči okoljski in družbeni koncept, ki je bil oblikovan zaradi številnih negativnih problemov in posledic človekovega delovanja v prostoru, sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja. Obstoječi koncept, je zaradi novih okoljskih in družbenih razmer, tehnologij, predvsem pa številnih družbenih in še posebej okoljskih problemov v času in prostoru, potreben nadgradnje in učinkovite ter zavezujoče rabe, ki zahtevajo spremenjen politični in okoljski odziv. Osnovni problem diskurza, predstavlja tudi neenotno razumevanje in tolmačenje pojma trajnostnosti, ki si ga akterji v prostoru različno razlagajo. Različno trajnostno tolmačenje koncepta, povzroča v praksi številna odstopanja od njegovega osnovnega namena, ki naj bi zagotavljal družbeno, socialno, ekonomsko, predvsem pa okoljsko uravnoteženost, pogojeno z danostmi v času in prostoru. Gospodarski razvoj skupaj z doktrino neoliberalizma, trajnostno paradigmo vidi kot nadaljevanje rasti in s tem povečevanja obremenitev in pritiskov v prostoru, medtem, ko naj bi okoljski koncept slonel na upoštevanju naravnih danosti in omejitev, kar že v osnovi predstavlja popolnoma nasprotujoča koncepta in smernice razvoja. Oba koncepta (ekonomski in okoljski), skozi idejo trajnostnosti tako predstavljata oksimoron temeljne ideje prostorskega in okoljskega obstoja na omejenem planetu. Ali kot sta zapisala Kirn (2012) in Plut (2014), trajna rast v ekonomskem smislu, ne pomeni trajne rasti v okoljskem, saj sta si ta dva koncepta v osnovi diametralno nasprotujoča. Zato je prav zmanjšanje razlik med agensoma in usmerjanje v resnično enotno pojmovanje in praktično izvajanje trajnostne politike v praksi, v času številnih okoljskih in družbenih problemov, nujno in potrebno. Za spremembe, pa so poleg potrebnih kompleksnih rešitev na vseh nivojih družbeno ekonomskega področja, nujno potrebne zavezujoče politične rešitve, ne samo na lokalni, regionalni, ampak še posebej na globalni ravni. Temelj takšne skupne »zemeljske politike« pa mora vsebovati za vse akterje in skupnosti v prostoru zavezujoče in z ustreznimi mehanizmi nadzora in prisile sprejete dogovore.

2 Pomanjkljivosti koncepta trajnostnega razvoja glede na okoljske in družbene razmere

Brez temeljnih družbenih in na globalni ravni sprejetih političnih odločitev, ne moremo pričakovati ustreznih okoljskih in še manj družbenih sprememb, ki bi trenutno stanje na planetu vodile v smer obstoja. Da so temeljne pravice kot so življenje v zdravem in čistem okolju, informiranje o vplivih na in v okolju, ki predstavljata temelj Aarhuške konvencije (ec.Europa, 2020) že dolgo zgolj in večinoma samo teoretičnega filozofiranja, v praksi pa so zadeve prikrite in v korist kapitala in politik.. V neoliberalnem konceptu je dejansko vse podrejeno kapitalu in vsemogočnemu dobičku, ves koncept politike, oziroma svetovnega, globalnega gospodarstva sloni na diktaturi finančnega kapitala in povečini v nasprotju z interesi večine prebivalstva (Plut, 2014, str.110). Omejenost družbe in okolja nasproti kapitalu, pa rezultira v vse večjih degradacijah v prostoru, ki jih lahko občutimo tako v Sloveniji kot drugje po svetu. Trbovlje, Moravče, Anhovo, Celje, so samo najbolj razvpiti primeri sodelovanja politike in kapitala (največkrat tujega) na škodo ljudi, kjer prebivalcem ostajajo problemi v prostoru, dobiček in koristi pa se stekajo drugam (Kirn, 2014). Namesto politike ljudem in za ljudi, ter v zadnjem desetletju zaradi vse večjih problemov na Zemlji (vpliv tople grede, zmanjšanja porabe virov, problemi zaradi okoljskih vplivov, ipd..) na okolje, se kljub številnim in občutenim posledicam »razvoja« v prostoru, ustvarjajo politike, ki služijo ozkim političnim in kapitalskim parcialnim interesom na škodo okolja in družbe. Delovanja po principu NIMBY ali nove oblike izkoriščanja kot je najbolj izazit primer Kitjske v Afriki, predstavljajo nadaljevanje ekonomske in degradacijske politike, do ljudi in okolja, kjer so prevladujoči zgolj ekonomski dejavniki.

2.1 Spremembe polisi v odnosu do anomalij trajnostnega diskurza

Prav zaradi omenjenih anomalij v družbi, je potrebno razmisliti o večjem nadzoru nad izvajanjem polisi, saj je državna politikaje do kritikov »sistema« izrazito nenaklonjena. Omejevanje nevladnih organizacij s kratenjem njihovih pravic (Gov.si, 2020) ali discipliniranje kritičnih NVOjev z omejevanjem finančnih sredstev, postaja žal negativna praksa omejevanja družbenih interesov tudi v Sloveniji. Namesto ravno nasprotnih ukrepov, ki bi omogočali večjo vključenost družbe v postopke upravljanja in nadzora, iskanja najustreznjših rešitev ter s tem povečevanje zadovoljstva ljudi, se vključevanje NVOjev, posameznikov in zainteresiranih skupin omejuje (Gov.si.2020). Ad hoc se sprejemajo zakonske

spremembe in odločitve, ki nimajo povezave z izboljševanjem in zaščito okolja in koristi družbe, ampak ravno nasprotno, ki obremenjevanje okolja omogočajo na lažji in netransparenten način brez kakršnih koli omejitev ali varoval, s politično zaslombo.

Politika naj si bo lokalna ali državna, tako imenovna leva ali desna, demokratska ali republikanska, si zaradi lastnih parcialnih interesov, ki so velikokrat v nasprotju z družbenimi, (primer Magne Steyer) v primeru okoljsko kritičnih tehnologij, zatisne oči pred daljnosežnimi posledicami umazanih tehnologij v prostoru. Skrb za vodne vire, kmetijske površine, še posebej pa gozdove, lahko predstavljajo potencialne države prihodnosti, ob ustrezni regulaciji in politikah. Hkrati pa so omenjeni viri potenciali za zmanjševanje prehranske, energetske in politične odvisnosti. Razmišljanje o dolgoročnih strateških ciljih, mora nadomestiti, ozke in kratkoročne parcialne interese in učinke, ki so pogojeni z razprodajanjem strateških virov in omejevanjem družbenih koristi in potencialov prihodnosti. Med ključne probleme trajnostne politike, sodijo tudi neustrezni tehnološki sistemi, oziroma »umazane tehnologije«, ki se selijo v države v razvoju in nenazadnje delujejo (primer sežigalnic) tudi v državah EU - Sloveniji (Trbovlje pred leti, Anhovo danes, ...), v okoljih kjer dodatno obremenjujejo že degradirane prostore. Namesto sprejetja zaščitnih zakonov za degradirana okolja in uveljavitve strožje zakonodaje, ki bi pripomogle k zmanjšanju obremenitev in neenakosti v prostoru, trenutne politike delujejo ravno nasprotno. Neustrezne politike (umazane tehnologije-sežigalništvo) povzročajo zgolj kratkotrajne kristi za peščico zaposlenih, oziroma lastnike (primer Lafarge Cementarne in Anhovo), dolgoročne zdravstvene, okoljske in posledično družbene probleme pa prepuščajo lokalnim skupnostim. Zato je v primeru reševanja ekoloških problemov še kako pomembna ustreza lokalna in državna politika, ki mora slediti strožji okoljski zakonodaji ob umeščenosti objektov v prostoru ter ustreznem nadzoru in izvedbi učinkovitih sankcij nad obremenjevalci. Zaradi zanemarjanja okoljskih problemov in poudarjanja zgolj ekonomskih in energetskih učinkov, je sedaj potreben večji poudarek na reševanju okoljskih problemov.

Saj je, kot je zapisala Cato (2011 v Kirn, 2012, str. 151), »ekološka kriza bolj temeljna kot finančna, zato zahteva energično ukrepanje državnih in političnih organov«. Torej tistih institucij, ki lahko zaradi odločevalskih mehanizmov najučinkoviteje izpeljejo ustrezne reforme v praksi. Da je za družbeno ekološki preobrat najbolj odgovorna politika, ki ima največ vzvodov za spremembe, se

strinja tudi Kirn (2012, str. 151), ki ugotavlja, da ima politika v rokah odločevalsko in zakonodajno oblast, administracijo in podporne službe, ter na drugi organe prisile, ki skrbijo za izvajanje politik in omejevanje ekscesov v družbi.

2.2 Okoljske polisi in njihovo izvajanje v prostoru

Problem v prostoru predstavlja tudi koncept delovanja okoljskih politik na lokalni in globalni ravni, še posebej pa vloge največjih obremenjevalk, držav in korporacij, ki delujejo izven globalnega sistema, ki bi omogočal reševanje problemov. Vpliv pri uveljavljanju sprememb, ki bi vodile v okoljsko manj sporne tehnologije in obremenitve v prostoru, je na strani največjih obremenjevalk odločen. Globalni problem predstavlja tudi prevladujoča ekonomska politika, ki v nasprotju s potrebami okolja, sloni na ustvarjanju čim večjega dobička, omejevanju vloge družbe in nezavezujočih globalnih okoljskih politikah (Eckersley, 2019). Dvoličnost »kapitala« se kaže tudi v primeru omejevanja industrijskega razvoja z omejitvami izpustov v okolje, na račun držav v razvoju. Namesto, da bi se sprejel koncept selektivne odgovornosti, kjer bi razvite države zaradi preteklih dejavnosti in obremenitev, sprejele večjo breme (finančno, gospodarsko, politično) ter odgovornost za njihovo reševanje, hočejo »bogati« breme enakomerno raporediti med vse prebivalce na planetu. Namesto lastnih omejitev in prevzemanja odgovornosti za pretekle razvojne obremenitve na račun (kolonialnega) izkoriščanja tudi tako imenovanih nerazvitih, se pojavljajo težnje (razvitih držav in korporacij) po omejitvah razvoja (enake omejitve izpustov v prostor tudi nerazvitim), ki bi najbolj prizadel že tako obubožane države.

Del takšne politike, omogoča nadaljne izkoriščanju manj razvitih držav, tudi na račun umazanih tehnologij, okoriščanja z njihovimi viri in potenciali, namesto zmanjševanja neenakosti konfliktov družbi. Razvite države (kot so GB, Nemčija, ZDA, Rusija, Kitajska, Francija, itd..) pozabljajo, da so večinoma svoj razvoj ustvarjale na račun stoletnega izkoriščanja revnih, kolonij tudi z uporabo vojaške sile (Irak, sever Afrike, latinska Amerika, ipd.). Trenutno smo priča uveljavljanja novih oblik »ekonomskega« kolonializma, ki ga danes izvaja predvsem Kitajska na Afriški celini. Prav zaradi prevlade razvitih držav na račun drugih, je potrebno trenutno družbeno in gospodarsko politiko oblikovati v smeri zmanjšanja razlik med revnimi in bogatimi, razvitimi in nerazvitimi ter s ciljem omejevanja konfliktov v družbi in okolju. Vendar za resnično učinkovitost izvajanja takšnih

politik v praksi, potrebujemo lokalno in globalno usklajene polisi, ki so usmerjene k skupnim, družbeno okoljskim ciljem. To je k varovanju okolja in zmanjševanju razlik v družbi.

Za resnične spremembe, so torej potrebne rešitve, ki morajo zajemati zavezujoče globalne okoljske polisi, ki bodo nadzorovane z mednarodnimi organi, ki pa ne bi smeli biti odvisni od vsakodnevnih polisi največjih političnih igralcev in bi bilo urejena in določena njihova vloga skozi dolžnosti in odgovornosti, določeno financiranje in omogočena ustrezna nadzorovalna in kaznovalna učinkovitost v primeru kršenja dogovorjenih pravil (Eckersley, 2019).

Drug segment predstavlja poenotenost kriterijev in polisi, ki se lahko ob primerih dobrih praks nadgrajujejo in prenašajo v vse smeri, torej od vrha navzdol in obratno ter skozi različne nivoje.

Za uresničitev ciljev globalne, družbeno okoljsko sprejemljive polisi, je nujno zmanjšanje neenakosti z odpisom dolgov revnim, uvajanjem pomoči državam v razvoju na področju izobraževanja, tehnološkega in družbenega razvoja ob upoštevanju lokalnih posebnosti (Kirn, 2012, Plut, 2014). Istočasno pa bo potrebno uveljaviti resnično zelene, okoljsko nesporne tehnologije, obstoječe pa prevetriti na način, kjer bodo upoštevane samoobnovitvene sposobnosti narave in čim večja raba lokalnih potencialov.

2.3 Kritika »zelenih« tehnologij

Že samo dva primera avtomobilske in prehranske industrije—predvsem živinoreje kažeta, da v prvem primeru poglobljena študija uporabljenih tehnologij in sistemov za pridobivanje litija in drugih kovin za baterije ni zelena in v začetni fazi povzroča večje obremenjevanje kot klasična avtomobilska dejavnost (Žnidarič, Vuk, Senegačnik, 2019). Zato zelena avtomobilnost ni resnično tako zelena, kot je predstavljajo proizvajalci električnih avtomobilov, da o klasičnih avtomobilski industriji in posledicah prometa, samih tehnoloških sistemov in izpustov, posebej ne navajamo.

Če pogledamo primer, ki se nanaša na živinorejo, pa zanjo lahko z gotovostjo in dokazi podkrepjeno trdimo, da je ta panoga za okolje in prostor nedvomno škodljiva na številnih segmentih. Prvič zaradi enormne porabe vode na kilogram prirejenega mesa, drugič zaradi vpliva toplogrednih plinov, ki jih živali

producirajo ali pa kot je to v primeru Amazonskega pragozda, zaradi uničevanja deževnega gozda za sejanje poljščin primernih za prehrano živali (koruza, soja) na eni ter redukcije CO₂ na drugi strani. Trenutno živinorejski sektor na svetovni ravni proizvede letno 7,1 BT ekvivalenta CO₂, kar predstavlja 14,5% emisij toplogrednih plinov, ki jih povzročča človek s svojo dejavnostjo (The World Bank, 2020).

Skrb vzbujata tudi dejstva, da bi lahko z vso porabljeno hrano in vodo namenjeno živinoreji zmanjšali svetovno lakoto in zmanjšali obremenitve. Zelena kmetijstvo in prehod na vegetarijanstvo, zmanjšanje rabe kemikalij in GSOjev vsekakor predstavlja rešitev za del težav s katerimi se sooča človeštvo.

2.4 Trajnostni razvoj in okolje

Kljub številnim opozorilom narave skozi enormno povečevanje ekstremnih pojavov in njihove pojavnosti ter vse večje ozaveščenosti skupnosti glede prekoračevanja dovoljenih okvirjev obremenitev planeta, v odvisnosti od njegove samočistilne sposobnosti, se človeštvo ne zna ali noče soočiti z vse večjimi negativnimi posledicami lastnega delovanja. Čeprav Tietenberg in Lewis (2012, str. 16-21) navajata, da obstajajo tako pozitivne kot negativne interakcije med razvojem in okoljem, so naraščajoči in vse bolj intenzivnejši negativni pojavi v prostoru potrebni učinkovite in politično odzivnejše aktivacije. Ne glede na vse alarme, ki se kažejo skozi intenzivne in ponavljajoče vremenske pojave in uničenja, družbene konflikte za vire in življenski prostor, se uničevanje okolja nadaljuje. Namesto učinkovitih ukrepov za zmanjšanje trenj v prostoru in učinkovite globalne okoljske politike, se pritiski v prostoru tudi zaradi prevladujočega družbeno ekonomskega koncepta-neoliberalizma, ki sloni na ustvarjanju čim večjih dobičkov nadaljujejo.

Četudi se v miselnosti in dejanjih nekaterih držav kaže večja in bolj ekološko osveščenost kot pri drugih, merjeno po kazalcih EPI (Environmental Performance Index), ESI (Environmental Sustainability Index) ali EII (Environmental Impact Index), pa predstavlja največji problem že omenjeno pomanjkanje zavezujoče globalne politike (Eckersley, 2019). Dejstvo je, da so čezmejni in globalni vplivi obremenjevanj v prostoru preveliki, da bi jih lahko reševali zgolj na parcialni ravni. Kljub temu, da sami lahko upoštevamo vse okoljske protokole in se do okolja in soljudi obnašamo odgovorno, nismo naredili veliko, če zadeve ne obravnavamo skozi globalni okvir in se ukrepov ne

držijo tudi naši sosede, še posebej pa svetovne gospodarske in politične velesile kot so; Kitajka, ZDA, Indija, Rusija, Japonska, EU-Nemčija, ki proizvedejo večino obremenitev (gledano CO₂)(Climatetrade, 2019) in imajo na drugi strani zaradi svoje ekonomske moči, največji vpliv na svetovno politiko. Dokler se sporazumom ne bodo aktivno zavezale, ZDA, Kitajska, Indija, Rusija, EU do takrat ne bo odločilnih korakov za zmanjšanje družbeno okoljskih problemov.

Neodgovoren odnos do okolja in delovanje po principu NIMBY nas je pripeljalo do različnih stanj in posledic za človeka in vsa živa bitja. Nepravilno skladiščenje jedrskih odpadkov, pretirana raba kemikalij, sežiganje in odmetavanja odpadkov v reke, jezera, oceane, vse večje potrebe po redkih kovinah, ipd., že bistveno vplivajo na kvaliteto življenja. Čeprav je ta vpliv zaradi prenosa umazanih tehnologij in postopkov večji v nerazvitih državah Azije in Afrike, tudi Evropa ni popolnoma imuna na takšna za okolje in ljudi destruktivna ravnanja. Ne glede na to ali so države članice EU ali ne (sicer so tiste v EU v prednosti glede na skupno in večinoma strožjo okoljsko zakonodajo), izkoriščajo nekatere korporacije vpliv na politike držav, ki jim omogočajo umazano industrijo in obremenjevanja na tujih območjih, kjer prebivalcem ogroženih področij ostanejo okoljski in družbeni problemi, dobiček pa se steka drugam. Takšno ravnanje se danes dogaja tudi v Sloveniji v Anhovem, Celju – Bukovžlaku, v bližnji preteklosti se je dogajalo in se v nekaterih primerih (odpadni pepel) še vedno v Trbovljah.

3 Ukrepi za premik v smeri učinkovite trajnostne politike

Zaradi neodgovornega okoljskega ravnanja, ki še vedno traja, bi bilo potrebno uvesti nadgradnje in ukrepe na naslednjih, medsebojno povezanih področjih, ki morajo obsegati ravnanja tako na lokalnem kot globalnem okolju in sicer skozi spremembe na :

Področju zakonodaje;

- uvesti je potrebno ostrejšo okoljsko zakonodajo po principu selektivne odgovornosti, kjer imajo razvite industrijske države prevladujočo odgovornost do okoljskih in družbenih problemov na planetu, ki so ga v največji meri tudi same najbolj povzročile
- uvesti in ozavestiti je potrebno odgovorno in dogovorjeno zavezujočo globalno okoljsko zakonodajo

- potrebna je strožja okoljska zakonodaja za degradirana območja ob morebitnih posegih v prostoru, ki onemogoča dodatna obremenjevanja
- uvesti je potrebno previdnostno načelo v zakonska določila tam kjer se uvajajo tehnologije, ki puščajo dvom v njihovo nesporno okoljsko delovanje
- uporabnikom fosilnih goriv, je potrebno postaviti višje cene, oziroma plačevanje kazni za rabo fosilnih goriv in spodbude drugim ob uporabi OVE
- uveljaviti je potrebno mehanizme za učinkovitejšo in politično neodvisno vlogo organov pregona, sodstva-financiranje, zagotavljanje razumnih rokov obravnav in možnost odpoklica neučinkovitih organov
- potrebno je vzpostaviti učinkovit inšpekcijski nadzor in zagotoviti konstruktivno in učinkovito nadziranje posegov v prostoru

Tehnološki procesi:

- v proizvodne in upravljalne procese je potrebno uvesti resnično zelene tehnologije, vire OVE in večnamenske materiale, ki bi zmanjševali porabo virov, v delovne sisteme pa odločevalne procese, ki omogočajo večjo vključenost delavcev, učinkovitost procesov in boljše delovne pogoje
- proizvodni-tehnološki procesi morajo bazirati na prevladujoči rabi zelene energije, sonca, geotermalnih potencialov, obiomase ter slonijo na optimizaciji rabe virov tako na primarni kot sekundarni ravni
- podpreti je potrebno energetska politiko v smeri večje rabe obnovljivih virov in uvedbi principov URE
- vzpodbujati je potrebno uvajanje BAT tehnologij
- produkcija predmetov mora slediti njihovi večkratni ali trajni uporabi, namesto časovnih omejitev
- posebne vsodbude je potrebno nameniti v sisteme in procese za zmanjšanje porabe energije z ukrepi osebne in industrijske omejitve ter vpeljave pametnih tehnologij
- energetska politiko je potrebno usmeriti v čim manjšo (zunanjo-tujo) odvisnost ter v sisteme skladiščenja energije, oziroma spodbuditi lastno proizvodnjo energije tako na zasebnem kot industrijskem področju

Finančno področje:

- morajo biti umerjeni v uvajanje ukrepov, ki sledijo zmanjšanju okoljske in družbene socialne neenakosti na lokalnem kot globalnem območju
- prevetriti je potrebno socialne programe v smeri večje učinkovitosti in spodbujanja zaposlovanja ter zmanjšanja neenakosti v družbi
- potrebno je dodatno finančno pomagati nerazvitim regijam in državam skozi izobraževalne, razvojne in okoljske programe in rešitve
- zavzemati se je potrebno za čim učinkovitejši nadzor na poslovanjem in finančnimi transakcijami ter uveljavljanje učinkovite davčne politike, ter usmeriti politično moč v ukinitvev davčnih oaz

Družbeno socialno področje:

-

- potrebne so spremembe polisi v smeri zmanjšanja porabe virov tako na osebni kot družbeni ravni
- spremembe prehranskih navad v smeri zmanjševanja rabe mesa in s tem omejevanja živinoreje in prehod v veganstvo in vegetarijanstvo
- zaščita širše družbenih skupin nasproti kapitalu v primeru obremenjevanj in negativnih vplivov v prostoru
- izvajanje odgovornosti po principu obremenjevalec plača
- uveljavljanje večje vloge skupnosti skozi lokalne in regionalne nivoje na način čim manjših omejitev za NVO, posameznike in skupine
- subvencioniranje zdravstvenih programov in posledic prebivalcev zaradi industrijske dejavnosti (silikoza, problemi z dihali, prebavnim traktom, koža...)

Okoljsko področje:

- sanacija degradiranih površin
- omejevanje industrijskega delovanja v degradiranih območjih
- zahteva in nadzor za izvajanje sanacij na breme obremenjevalcev in ne družbe
- zaščita naravnih habitatov in okolij z naravnimi viri (vodna in kmetijska območja)

- ponovna uvedba okoljske inšpekcije v najbolj kritičnih območjih (industrijska, intenzivno kmetijska območja, ipd.)

Politično področje:

- spodbujanje prehranske samooskrbe in ponovna vzpostavitev prehranskih verig
- zmanjšanje energetske odvisnosti
- povečevanje vloge in nadzora javnosti nad delovanjem lokalne in državne oblasti-učinkovita, neodvisna participativna vloga posameznika
- odpoklic izvoljenih predstavnikov ljudstva, če ti ne zastopajo ljudi, ki so jih izvolili
- globalno je potrebno sprejeti, usklajene in v praksi izvršljive okoljsko družbene ukrepe v smeri zmanjšanja okoljske in družbene neenakosti
- prehod iz neoliberalnega koncepta v ekosocialni koncept z vmesnim prehodom skozi eko kapitalizem
- zmanjševanje vpliva kapitala na politične odločitve-neodvisna vloga organov pregona do vsakokratne politike
-

Za dokaj neboleč prehod iz klasičnega neoliberalnega koncepta, bi bilo potrebno trajnostno politiko obravnavati na način, ki bo spodbujal zeleni kapitalizem, ki ne bo slonel zgolj na ustvarjanju dobička za vsako ceno, ampak bo resnično usmerjen v skupnost, naravo ter prostor. Le tak koncept bi nas ob striktnem upoštevanju in skupni globalni okoljsko-družbeni politiki lahko pripeljal v stanje, ko bi se trenja v družbi in obremenitve v prostoru zmanjšala in omogočila zmanjšanje neenakosti, ki se danes gledano skozi svetovno merilo vse bolj povečujejo in vodijo v vse večje družbene in okoljske konflikte (World, 2020). Hkrati pa bi takšen koncept (zmanjševanja neenakosti) omogočil mirno transformacijo do poti v ekosocialno družbo, ki bi dejansko slonela na popolnoma drugačnem konceptu kot je trenutni model, ki je ne glede na vsa pričakovanja ljudi ob zamenjavi družbenih sistemov (primer držav bivše Jugoslavije) povzročil še večja razočaranja in razlike, kot pretekli sistem.

4 Zaključek

Brez reševanja vseh omenjenih segmentov, tako na okoljskem, tehnološkem, družbenem, zakonodajnem in seveda nenazadnje tudi političnem področju, ne bomo dosegli učinkovitih rezultatov pri zmanjševanju obstoječih problemov v prostoru. K celoviti obravnavi in vključevanju množic nas silijo razmere, ki povečujejo konflikte med človekom in naravo in med tistimi, ki vire še imajo in tistimi, ki so vire že zdavnaj izkoristili. Kam takšna neenakost vodi nam trenutno dokazujejo krizne situacije v svetu in naraščanje ekonomske ekspanzije predvsem v Afriki, ki predstavlja vsaj z vidika Kitajske, novo obliko sodobnega kolonializma z modernimi prijemi. Za rešitev nastalih okoljskih in družbenih problemov, predvsem pa omejevanje njihovega razširjanja, je potrebno ukrepanje tako na globalni kot lokalni ravni. Številni konflikti med razvitimi in nerazvitimi, severom in jugom, begunska kriza in posledice podnebnih sprememb so dejstva in so tukaj in zdaj, zato je za njihovo rešitev potrebno tudi takojšnje ukrepanje. Sprejemanje učinkovitih in v praksi uresničljivih političnih odločitev, pa ne nazadnje nujno potreben ukrep za učinkovito doseganje sprememb v prostoru. Uveljavljanje družbeno in okoljsko uravnoteženega koncepta sicer zahteva miselne in praktične premike v odločevalskih strukturah na lokalni in globalni ravni, ki izhajajo iz osebnostnih sprememb, ki jih brez odrekanj in omejitev klasičnega potrošništva ne bo mogoče izpeljati. K temu nas zavezujejo omejenost planeta, družbeni problemi ter vse večje podnebne spremembe, ki že ogrožajo obstoj človeške vrste na Zemlji. Ne glede na negativno sprejemanje politike v javnosti, predstavlja tako ustrezna lokalna, državna in globalna družbeno-okoljska politika, ki bo slonela na popolnoma drugačnem konceptu razvoja kot sedaja neoliberalna politika, ključ do učinkovitih sprememb. Različne oblike sodelovanja v skupnostih, ter večja vključenost javnosti v za družbo pomembnih odločitvah, ki se tičejo varnosti, virov, preživetja in okolja, je nujna in potrebna. Še posebej danes, ko se viri preživetja zmanjšujejo, število prebivalcev že približuje osmim milijardam, kjer znanost in tehnologije omogočajo večini prebivalcev razvitega sveta drugačno življenje kot pred desetletji. Razvoj na različnih področjih je povzročil drugačen način življenja, razmišljanja in odločitev, ki pa so imele tudi izrazit vpliv na obremenitve v prostoru. Zanemarjanje ekologije na račun ekonomije in energije, je danes zaradi vse številčnejših in pogostejših negativnih procesov v naravi in prostoru, potrebno spremeniti v družbeni sistem, ki sloni na ekocentrizmu, varovanju okolja in

sožitju človeka z živo in neživo naravo. Čeprav je bil trajnostni razvoj v osnovi konceptuiran zaradi vse številčnejših okoljskih problemov v prostoru, vse do danes ni rezultiral v učinkovit odgovor na kritične naravne in prostorske probleme v času in prostoru. Za večjo učinkovitost v smeri reševanja in resnično zelenega udejstvovanja vseh akterjev v prostoru, so prav zaradi neučinkovitosti sedanje, nujno potrebne spremembe politik, ki so in bodo usmerjene v razreševanje okoljskih in družbenih problemov. Če so dosedanje politike, ne glede na politično obarvanost, strmele zgolj k kratkotrajnim ekonomskim učinkom in elitizmu dobička, brezumnemu izkoriščanju in prekoračitvah naravnih virov, nebrzdani porabi in obremenitvam v prostoru, morajo nove »politike« strmeti k skupnim ciljem družbe, omejitvam porabe in izkoriščanju naravnih virov, ki so pogojene z naravnimi danostmi in ohranjanjem narave. Za premik k spremembam, pa je potrebna nadgradnja trajnostne politike z drugačnimi ukrepi, zavezujočimi politikami lokalnega in globalnega značaja, oblikami sodelovanja in sobivanja človeka in narave, brez njegove nadvlade nad živo in neživo naravo. Članek je zato usmerjen h kritičnemu razmisleku o dosedanjem ravnanju človeka do narave ter potrebnim nadgradnjam trajnostnega koncepta v smeri njegove večje učinkovitosti v doseganju osnovnega načela, družbene, ekonomske in okoljske uravnoveženosti. Hkrati pa članek omogoča vpogled v nekatere rešitve, ki so za drugačen »preživetveni« način življenja na planetu potrebne. Ne glede na raznolikost kultur in civilizacij na Zemlji, smo vsi podvrženi omejenosti planeta in njegovih virov, z mogoče različno časovno distanco, kar nas zavezuje k drugačnemu pristopu, če želimo zanamcem zapustiti delček tistega, kar so nam zapustili naši predniki.

Literatura

- Climatertrade, (2019). Which countries are the Worlds biggest carbon polluters ?
Dostopno prek: <https://www.climatetrade.com/which-countries-are-the-worlds-biggest-carbon-polluters/>.
- Eckersley, R. (2019). The Green State, Rethinking Democracy and Sovereignty.
Copyright: Zelena država-Premišljanje demokracije in suverenosti. Inštitut časopis za kritiko znanosti, 2019.
- Ec.Europa (2020). The Aarhus Convntion. Dostopno prek:
<https://ec.europa.eu/environment/aarhus/>

- EPA (2018). The Environmental Protection Agency protects people and the environment from significant health risks, sponsors and conducts research, and develops and enforces environmental regulations. Dostopno prek: <https://www.usa.gov/federal-agencies/environmental-protection-agency>
- Kirn, A. (2012). Družbeno ekološki obrat ali propad. Ljubljana: Znanstvena založba FDV.
- Gov.si, (2020). Pridobitev statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Dostopno prek: <https://www.gov.si/zbirke/storitve/pridobitev-statusa-nevladne-organizacije-v-javnem-interesu-na-podrocju-ohranjanja-narave/>.
- Kirn, A. (2014). Ekosocializem kot alternativa. Teorija in praksa 51(6), str. 1021- 1056.
- Kirn, A. (2016). Ekosocializem kot povezava družbenosti in sonaravnosti: realna alternativa ali utopija. Varstvo narave, 29 (2016) str. 49-72.
- Plut, D. (2013). Demokratični ekološki socializem-realna alternativa. Dostopno prek <http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/demokraticni-ekoloski-socializem-ndash-realna-alternativa.html>
- Plut, D. (2014). Ekosocializem ali barbarstvo? Demokratični ekološki socializem in trajnostni sonaravni razvoj, Društvo gibanje za trajnostni razvoj Slovenije-TRS, Ljubljana 2014.
- Senegacnik, M; Žnidarič, D; Vuk, D; (2020). Okoljski in logistični vidiki alternativnih pogonov avtomobilov. 39. mednarodna konferenca o razvoju organizacijskih znanosti Organizacije na krožišču inovativnosti in digitalne transformacije, konferenčni zbornik. str. 739-755.
- The World Bank, (2020). Moving towards sustainability: The Livestock Sector and The World Bank. Dostopno prek: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/moving-towards-sustainability-the-livestock-sector-and-the-world-bank>
- Tietenberg, T in Lewis L. (2012). Environmental & Natural Resource Economics – Ninth Edition. New York : Harper Collins College Publ., 1994. str. 432.
- World, (2020). Global inequality data-2020 update. Dostopno prek: <https://wid.world/news-article/2020-regional-updates/>

